

Prietenia - cale de cunoaștere a lui Dumnezeu prin oameni

Alin Gabi NICA*

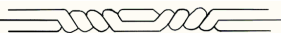
***Abstract:** In the pages of Holy Scripture and the writings of the Church Fathers we find references showing that friendship is a virtue. This brings to the fore the links between people in different ways are presented as the manifestation way can be both vertically and horizontally. St. Paul prayed fall from glory future life for the salvation of others. This proves that greater love it there (cf. Jn 15, 13). So St. John Chrysostom which has exposed the example of Moses, Abraham, Jacob, Joseph and David who made friends on foreground interest so earned glory, not as he did in Lot selfishly.*

***Keywords:** teognosie, virtue, communion, love, person*

Tema prieteniei este un subiect abordat în foarte multe

---

* PhD candidate, Department of Orthodox Theology, Bucharest University, Bucharest, Romania.

împrejurări și a fost tratată dintr-o mulțime de puncte de vedere: social, religios, cultural, filantropic, etc. Pentru a avea un punct de plecare, să vedem cum este definit acest cuvânt în Dicționarul explicativ al limbii române²: *Prietenie*: s. f. Sentiment de simpatie, de stimă, de respect, de atașament reciproc care leagă două persoane; legătură care se stabilește între persoane, pe baza acestor sentimente; amicitie, prieteșug; atitudine plină de bunăvoință, prietenoasă față de cineva; legătură între grupuri sociale, între popoare, între țări bazată pe aspirații, năzuințe, interese comune. Așadar, prietenia este în primul rând un sentiment, o trăire din cele mai profunde, față de o altă persoană cu care avem o anumită legătură. Prietenia este și o atitudine pozitivă față de cineva, de o altă persoană, dar după cum vedem poate fi și un sentiment între popoare sau grupuri, așadar prietenia are o valoare universală și o regăsim la nivel personal cât și la nivel de grupuri de persoane.

Omul este o ființă socială, el depășește individualitatea lui prin manifestarea sub raport social cu cel de lângă el. Sociabilitatea (κοινωνικότης) omului se manifestă prin deschiderea spre dialog către un alt ego. Omul iese în afara lui prin acest raport interpersonal cu cel de lângă el: „depășirea individualismului se realizează prin iubirea către Dumnezeu și către aproapele”³. Biologia contemporană confirmă unitatea incontestabilă a oamenilor între ei, dar și a oamenilor cu natura: „cunoaștem deja că toți oamenii, independent de rasă și sex, sunt identici în proporție de 99,9%”⁴. Aceste date analizate empiric ne arată că diferențele dintre oamenii din întreaga lume se limtează la o miime a genotipului lor. Având atât de multe în comun ar fi trebuit ca relațiile dintre oameni să fie foarte armonioase, dar totuși privind în jur, vedem că prietenia adevărată este floare rară. Cum se poate

² Dicționarul explicativ al limbii române, București, Edit. Academiei R.S.R., 1975.

³ Georgios Manztaridis, *Morala creștină*, București, Edit. Bizantină, 2006, p. 265.

⁴ Vezi James Shreeve, *Secretele genelor*, National Geographic, tom.3, Octombrie 1999, p. 127.

explica acest lucru? Putem explica lipsa colaborării armonioase dintre oameni prin lipsa raportării la veșnicie, prin limitarea existenței omului doar în planul vieții fizice, iar acest lucru face ca să existe răceala dintre oameni, egoism, egocentrism, cirumscrierea acțiunilor individului către sine și nu către celălalt.

Pentru a vedea ce înseamna cu adevărat virtutea prieteniei și cum ne poate ajuta aceasta să îl cunoaștem pe Dumnezeu-Persoană trebuie să căutăm temeuri în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Virtutea prieteniei întemeiată pe Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți

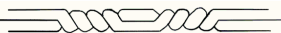
Prietenia este o virtute de mare preț, de aceea trebuie cultivată și crescută prin ascultarea cuvintelor din Sfânta Scriptură. Atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament, găsim multe temeuri biblice care ne arată cât este de prețioasă această formă de manifestare interumană.

Astfel, înțeleptul Solomon spunea: „Prietenul adevărat iubește oricând și în nenorocire ajunge ca un frate” (Prov. 17,17) sau: „Rănilor făcute de un prieten dovedesc credințioșia lui”(Prov. 27,6) iar mai departe găsim: „Cum înveselește untdelemnul și tămâia inima, așa de dulci sunt sfaturile pline de dragoste ale unui prieten”(Prov. 27,9).

Ni se măsoară cu aceeași măsură cu care măsurăm noi, căci „ce seamănă omul aceea va secera”(Gal. 6,7). Încrederea reciprocă este prima necesitate pentru a-ți crea prieteni, iar credințioșia este condiția principală pentru păstrarea lor. Cel mai bun mijloc de întreținere al prieteniei este aplicarea regulii de aur: „Tot ce voiți să vă faceți vouă oamenilor faceți-le și voi la fel”(Mat. 7,12).

Nu învățăm decât de la Cel ce ne iubește dezinteresat și necondiționat: „împrietenește-te dar cu Dumnezeu și vei avea pace, te vei bucura astfel iarăși de fericire”(Iov 22,21).

Sfântul Ioan Gură de Aur înalță dragostea și prietenia imne pline de înțelepciune în multe din operele sale. Pentru el, dragostea

și prietenia între oameni nu au un înțeles lipsit de conținut, ci unul pentru care viața merită trăită: „ce se poate asemăna cu dragostea? Nimic! Ea este rădăcina, izvorul și mama bunătăților, virtute care nu produce suferință, virtute plină de plăcere și aducând multă bucurie aceluia care o exercită”⁵. În concepția Sfântului Ioan, prietenia, pentru ca să fie puternică și trainică, trebuie să aibă temei, motiv și model pe Hristos, care și-a dat viața pentru prietenii Săi (Ioan 15,13).

Marele arhipăstor precizează că prietenia este unirea atât de strânsă între cel ce iubește și cel iubit, încât să nu mai fie două persoane deosebite, ci un singur om, întărind ideea că prietenul este un *alter ego*, un *alt eu*: „dacă ai douăzeci de prieteni, vezi cu încă douăzeci de ochi, lucrezi cu încă douăzeci de mâini, mergi cu încă douăzeci de picioare. Un om poate să fie datorită prietenilor în mai multe locuri deodată în același timp”⁶.

Într-adevăr, în concepția Sfântului, dacă cineva are un dușman, atunci acel dușman nu este atacat numai de o singură persoană, ci și de cele douăzeci, și atunci trebuie ca dușmanul să cedeze, pentru că el nu este respins de o singură persoană, ci de douăzeci. Dacă unul ar fi lipsă, el nu este pentru aceea în pericol; el este bogat prin partea cea mare, prin ceilalți douăzeci; și partea care cade este astfel susținută, cea mai slabă, prin cel mai puternic. El nu mai merge singur prin picioarele sale, ci și prin cele ale celorlalți; el nu lucrează numai prin mâinile sale, ci și prin ale celorlalți. Fiecare din ei are zece suflete; fiindcă nu are numai el unul singur grijă de lucrurile sale, ci și ceilalți au la fel. Și dacă ar fi așa o sută sau o mie uniți împreună, va fi la fel, și puterea se va adăuga în proporție cu numărul.

Pe parcursul vieții sale, Sfântul Ioan a întâlnit oameni care au dorit să-l compromită sau să-i suprimă viața, dar și prieteni adevărați și devotați care i-au oferit ajutorul în vremurile tulburi și au luptat pentru el cu abnegație. Marele predicator, prin următoarele graiuri își

---

⁵ *Scrisoarea 222*, P. G. LII, col. 733-734.

⁶ *Omilia LXXVIII, 4 la Ioan*, P. G. LIX, col. 425.

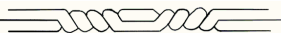
exprima convingerea că „prietenul sincer este cu mult mai dorit decât chiar lumina. Și să nu te miri că zic aceasta, pentru că mai bine ne-ar fi dacă s-ar stinge soarele, decât a fi lipsiți de prieteni adevărați; mai bine ne-ar fi de a trăi în întuneric decât de a fi fără prieteni. Și cum este aceasta, eu vă voi spune. Mulți văzând soarele, sunt în întuneric, pe când dacă sunt înconjurați de prieteni, nu ar suferi nici o scârbă. Eu vorbesc de prietenia cea duhovnicească și de prietenii duhovnicești, care nimic nu preferă înaintea prieteniei”⁷.

Referindu-se la felurile prieteniei și pricinile pe care se întemeiază ea, Sfântul Ioan își exprima nemulțumirea și mâhnirea pentru faptul că „... nu ne întărim cu dragostea cea după Dumnezeu, ci căutăm alte pricini de prietenie: unii neamurile, alții obișnuința, alții tovarășii de slujbă, alții vecinii; orice altă pricină, afară de credința în Dumnezeu; și ar trebui ca numai credința în Dumnezeu să lege pe prieteni. Lucrurile însă se petrec cu totul dimpotrivă; suntem prieteni cu iudeii și cu păgânii, și nu suntem prieteni cu fiii Bisericii”⁸. Prietenii cele rele sunt prezentate în opera marelui Hrisostom mai groaznice decât dușmăniile. „Nu ține, dar, lângă tine prieteni care sunt dascălii pagubei tale! Nu ține lângă tine prieteni care îndrăgesc mai mult masa ta decât prietenia ta! Că toți aceștia termină și cu prietenia odată ce au terminat masa și petrecerea; ceilalți însă, prietenii de dragul virtuții, rămân veșnic lângă tine, îndură alături de tine toate durerile și toate necazurile tale. Prietenii de masă și de beții, neamul paraziților, de multe ori se răzbună pe tine și-ți fac nume prost”⁹. În general, suntem *etichetați* de către ceilalți și în funcție de prietenii noștri. În acest sens, Sfântul arhiepiscop accentuează următoarele: „Cunosc mulți oameni vrednici care au căpătat o faimă proastă, făcută

⁷ Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia II, în vol. „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni”, p. 179.

⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, omilia LIX, V, în col. „PSB”, vol. 23, p. 692.

⁹ *Idem*, p. 565.

tocmai de prietenii lor de chefuri și beții; au spus despre dâșii că sunt niște șarlatani, niște desfrânați care strică casele altora, niște corupători de copii. Și lumea le dă crezare, crede că trăiesc cu copiii, odată ce nu se ocupă cu nimic și-și irosesc viața fără rost¹⁰.

Maestru al cuvântului și stăpân al nuanțelor, Sfântul Ioan prezintă în termeni encomiastici prietenia duhovnicească ce nu urmărește foloase personale, ci slujește dezinteresat unor idealuri sublime: „pentru că oamenii se unesc între ei pe temeiul acestor pricini trecătoare, de aceea nici prieteniiile dintre ei nu sunt nici călduroase, nici nu dăinuiesc. Se întrerupe dragostea de se iscă între ei insulte, pagube de bani, invidie, dragoste de slavă deșartă și altele la fel cu acestea. Se întrerupe dragostea, că nu are rădăcină duhovnicească. Dacă ar fi avut o astfel de rădăcină, nici o pricină lumească n-ar fi stricat dragostea duhovnicească.

Dragostea de aproapele întemeiată pe dragostea de Hristos este trainică, nestrucată, nebiruită, nesfârșită. N-o pot sfârâma nici calomniile, nici primejdiile, nici moartea, nici altceva asemănător. Orice ar pătimi un om care iubește așa pe aproapele său nu va înceta niciodată a-l iubi, pentru că se uită la pricina dragostei sale, la Hristos. Dar cel care iubește pentru că e iubit și el la rândul său, o termină repede cu dragostea dacă prietenul său îl supără cu ceva; dimpotrivă, cel legat de semenul său cu lanțul dragostei de Hristos niciodată nu va pune capăt prieteniei¹¹. În alt loc, același autor patristic precizează: „Prietenii adevărați covârșesc pe părinți și pe fii, vorbesc de prietenii cei după Hristos¹².

În acest sens, marele arhipăstor ne lansează tuturor nenumărate exortații în a căuta să legăm strânse prietenii cu aceia care pot să ne pună în bună rânduială totdeauna sufletele noastre, să ne dea sfaturi

---

¹⁰ *Ibidem*.

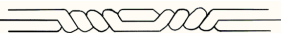
¹¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Matei*, omilia LIX, III, p. 594.

¹² Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni...*, p. 182.

de suflet mântuitoare, să ne mustre când păcătuim, să ne arate când greșim, să ne ridice când cădem, să ne îndrepte spre Dumnezeu, ajutându-ne cu sfatul și cu rugăciunile.

Aceasta este de fapt și îndatorirea unui adevărat prieten și scopul suprem al oricărei prietenii: întrajutorarea și sprijinul reciproc pentru mântuirea sufletului și unirea cât mai deplină cu Dumnezeu. În acest fel se și deosebește un prieten de un lingușitor: primul ne arată – cu dragoste și bunăvoință– și faptele sau cuvintele noastre de scădere, dorind îndreptarea și desăvârșirea noastră în Hristos, pe când lingușitorul ne scoate la lumină și ne relevă, într-un mod exagerat de cel mai multe ori, numai faptele cele bune, ascunzând greșelile, pentru a urmări anumite beneficii materiale de pe urma noastră. „Că și eu îl iubesc pe cel ce mă iubește, iar când mă mustră și mă hulește pentru îndreptarea unei greșeli, atunci mai mult îmi pare că mă iubește, că cel ce laudă pe prietenul său de ar face ori rău ori bine, acela nu este prieten adevărat, ci înșelător și fățarnic; când laudă cineva pe cel ce face lucruri bune sau îl mustră pe cel ce face cele rele, și-l mustră în taină, adică să fie numai ei amândoi, atunci este lucru de prieten credincios și iubit; și când mă laudă vreun vrăjmaș al meu, nici nu primesc, iar pe prieten când mă ceartă, îl iubesc și dragi îmi sunt rănilile lui, precum zice cuvântul filosofic. Mai credincioase sunt rănilile prietenului, decât sărutarea cea de bună voie a vrăjmașului, pentru că vrăjmașul, ori cu dreptate ori cu strâmbătate de ocărăște și mustră pe om, nu spre folosul lui o face, ci ca să-i facă rușine”¹³. Într-adevăr, atunci când ne critică prietenii, pe drept sau pe nedrept, nu o fac cu gând batjocoritor sau de ocară, ci spre îndreptare. Dușmanii, însă, chiar când ne mustră și ne critică pe drept nu ne critică pentru a ne schimba și transfigura, ci încearcă să ne facă de batjocură. Prietenii când ne laudă, caută să ne facă mai buni; dușmanii, însă, chiar când ne laudă se străduiesc să ne doboare.

¹³ Theodosie Athanasiu, *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, traducere de diacon Gheorghe Băbuș, Oradea, Editura „Pelerinul Român”, 1994, p. 62.

Prietenul - chipul lui Dumnezeu care privește spre noi

Întâlnirea cu oamenii se face și ea prilej de comuniune și de creștere în iubire. Cu cât ne unim mai mult în dragoste, cu semenii, cu atât ne apropiem mai mult de cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu. Suntem astfel ca niște puncte pe marginea unui cerc, ca niste raze ale lui, și cu cât ne apropiem de razele alăturate, cu atât ne apropiem de centrul cercului.

Mulți oameni au nevoie de noi, așa cum și noi, la rândul nostru, avem nevoie de alții. Dumnezeu se ascunde adesea în spatele celor de lângă noi, iar noi, pentru a ajunge la el, trebuie să iubim mai întâi pe aceștia după care se ascunde. Minunat spune părintele Stăniloae: „În fiecare sărac și asuprit și bolnav ne întâmpină Hristos, cerându-ne, prin coborâre, ajutorul nostru. În mâna întinsă a săracului e mâna întinsă a lui Hristos, în vocea lui stinsă, auzim vocea stinsă a lui Hristos; suferința lui, din pricina lipsei și a umilinței în care-l ținem, e suferința lui Hristos pe cruce, pe care noi o prelungim; în toate, Dumnezeu se coboară la noi și ni Se face cunoscut”¹⁴.

Prin cei de lângă noi se mai lucrează însă și într-alt chip. Sunt în jurul nostru oameni care ne fac să simțim o liniște filocalică. Astfel, prin viața sfântă a unuia, mulți pot cunoaște pe Dumnezeu. Prietenia cu oamenii curați la suflet poate să producă în sufletul aproapelui o schimbare radicală a vieții lui și îl poate călăuzi spre cunoașterea tainelor lui Dumnezeu. Unii au nevoie de noi și noi avem nevoie de alții. Iar în toate acestea se ascunde zilnic Dumnezeu.

Mustrările conștiinței, după căderea noastră din iubire, și odihna inimii, pe care o simțim la facerea binelui, ne arată de fiecare dată calea spre Dumnezeu. Cu cât ne întărim în dragoste și comuniune cu semenii, cu atât Dumnezu ni se descoperă mai mult și mai direct. Persoana de lângă noi este purtătoarea chipului lui Dumnezeu dobândit la creație, de aceea noi putem să ajungem la cunoașterea lui

---

¹⁴ Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, Edit. EIBMOR, vol. III, București, 2010, p. 144.

Dumnezeu prin aproapele, semenul, prietenul nostru.

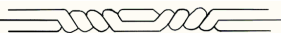
Necazurile și încercările din viața de zi cu zi sunt însă cele mai puternice lucruri ce ne mișcă inima, ne trezește mintea și ne fac să căutăm spre Dumnezeu. Astfel, cunoașterea lui Dumnezeu prin tulburările zilnice, devine o cunoaștere extrem de personală și de directă, dar le fel se poate întâmpla când prietenul nostru are parte de un necaz sau îndură o suferință, căci prin atașamentul față de acesta putem ca și noi să trăim împreună cu el experiența căutării lui Dumnezeu și aflarea Lui prin rugăciune.

Bolile personale sau ale prietenilor noștri ne pun adesea în fața propriilor neputințe, în fața întrebărilor celor mari asupra rostului vieții și al lumii. El este simțit nu doar drept Creator și Proniator al lumii, în imensitatea ei, ci mai mult, drept Persoana Iubitoare, în mare purtare de grijă față de mine. Simt o atenție atotcuprinzătoare asupra problemelor, nevoilor și persoanei mele. Aceasta este prezența lui Dumnezeu, care „vrea ceva deosebit cu mine”¹⁵. Cu toate acestea, acest raport intim al lui Dumnezeu cu mine nu mă scoate din solidaritatea cu ceilalți, căci este nevoie să fiu în raport cu cel de lângă mine pentru ca să mă adresez lui prin faptele mele: „Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine”(Matei 25, 31-46). Împrejurările și persoanele din viața noastră sunt chipuri transparente ale lui Dumnezeu, de aceea trebuie să vedem cu ochii duhovnicești că relația de prietenie avută cu semenul nostru se arată ca o oportunitate de a-L cunoaște pe Dumnezeu în lucrarea sa creatoare.

Întâlnirile cu acei oameni, care ne rămân în minte și ne pun pe gânduri asupra vieții noastre, sunt lucrări ale lui Dumnezeu, spre a trezi pe om din uitare și nepăsare.

Sfântul Ioan Gură de Aur, spune: „Cugetul omenesc, câtă vreme se bucură de multă libertate, se revarsă și se împrăștie. Dar,

¹⁵ Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă...*, p. 144.

când vreo împrejurare de jos îl strâmtorează și îl presează puternic, trimite rugăciunile curate și frecvente spre înălțime. (...) Căci nimic nu alungă mai mult nepăsarea și moleșeala ca durerea și necazul, care adună cugetul din toate părțile și-l întoarce spre Dumnezeu”.

Necazurile ca ispite și încercări sunt însă calea cea mai puternică de mișcare a inimii spre rugăciune, spre nevoința și spre tânjire după dragostea și mila lui Dumnezeu. Dumnezeu conduce pe om spre cunoașterea Sa, spre mântuire, atât prin pronia Sa, cât și prin judecata Sa. „Judecata cuprinde diferite pedepse ce ni le aduce Dumnezeu de pe urma păcatelor, ca să ne atragă de la rele, diferitele privațiuni de fericire, ca să ne îndemne să-L căutăm și mai mult”¹⁶. Ambele sunt neîncetate, atât purtarea de grijă prin pronie, cât și judecata.

Sfântul Maxim Mărturisitorul diferențiază între cele două căi de conducere, astfel: „Iubitul de Dumnezeu este îndumnezeit prin providență; cel de-al doilea, adică iubitul de trup și de lume, e oprit de judecată să ajungă la osândă”¹⁷ și mai departe „bucuriile sunt domolite de siguranța necazurilor ce vor veni, iar necazurile sunt răbdate cu un amestec de seninătate pentru siguranța bucuriilor ce vor urma”¹⁸.

Ispitele și încercările prin care este trecut omul au drept primă urmare o mai bună cunoaștere de sine și o conștientizare a nevoii de ajutorul lui Dumnezeu. Omul nu trebuie însă numai să se cunoască, ci să se și îndrepteze. Această autocunoaștere, autodescoperire duce implicit la descoperirea Celui ce îi poartă de grijă și îl întărește în mijlocul greutăților. Vede cum singur nu are puterea de a rezista luptelor ivite în cale, iar atunci când reușește, simte că nu este singur, ci că un Altul i-a ajutat lui.

---

¹⁶ Pr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica*, București, Edit. EIBMOR, 2010, p. 184.

¹⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, trad, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în „Filocalia”, vol. 3, Ediție electronică, Apologeticum, 2005.

¹⁸ Pr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica...*, p. 196.

Bibliografie:

1. [Academia R.S.R. – Institutul de Lingvistică] *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Edit. Academiei R.S.R., 1975.
2. Athanasiu, Theodosie, *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, traducere de diacon Gheorghe Băbuț, Oradea, Editura „Pelerinul Român”, 1994.
3. Manztaridis, Georgios, *Morala creștină*, București, Edit. Bizantină, 2006.
4. P. G.
5. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia II, în vol. „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni”, *Ediție electronică, Bucuresti, 1905*.
6. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, trad, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în „Filocalia”, vol. 3, *Ediție electronică, Apologeticum, 2005*.
7. Shreeve, James, *Secretele genelor*, Bucuresti, Edit. National Geografic, Octombrie 1999.
8. Stăniloae, Dumitru, *Ascetica și mistica*, Bucuresti, Editura IBMBOR, 2010.
9. Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Bucuresti, Editura IBMBOR, 1978.

